

D. SCHLUDI

irabaziak. Aitzindari izatea lortu duen Pfizerrek diru sarrera handiagoak eduki ditu petrolioak gainezka daukan Kuwaitek edo Malaysiak baino; 2019an etekin handienak lortu zituzten munduko 30 konpainien artean egon zen Pfizer, 52.000 milioi dolarreko diru-sarrerak, 16.000 milioiko etekinak.

Big Pharma-k hainbeste aberastea lortu du Munduko Merkataritza Erakundeak patente eta jabego intelektualari buruzko itunekin beren botiken ganean hogeitaz urterako aitortzen dien monopolioari esker. Botika berrien prezioak garestitu ditzakete nahieran eta horiek osasungintza publikoan nagusitzea lortzen dute, mediku eta gainerako profesionalen gain daukaten eragin izugarriarekin. "Alabaina -dio Global Justice Nowko zuzendariak- sistema monopolista hau eragozpen bihurtu da epe luzeko ikerketa sustatzeko. Beharrezko botika berrien ikerketa *Big Pharma*-k egiten du diru publikoa era masiboan injektatuta, baina gero jabego intelektual eta kudeaketaren monopolioa bere eskuetan atxikitzen ditu eta jarraitzen du etekin izugarriak ematen dizkion bere benetako negozioan, enpresa be-

rriak erosiz eta akzioen prezioak goian mantenduz. *Big Pharma*-k bere ikerketa zentratzen du batik bat tratamendu berriak pagatzeko dirua daukaten jendeen gaixotasun kronikoetan. Gizartea uzten dute pagatzeko dirurik ez daukaten jendeen gaixotasunentzako sendagairik gabe edo, antibiotikoak bezala, premia handiz behar ditugun botika berriak gabe. Sistema hau gaur egun *Big Pharma*-ren pentsaerak muinean itsatsita dauka".

JUSTIZIA VERSUS GLOBALIZAZIOAREN KEZKA

Eta oligopolioak jotako doinuan egiten dute dantza gainerako arizaleek, izan agintari politiko, ikerlari edo unibertsitarioek. Oxfordeko Unibertsitateak garatu duen txertoa hasiera batean esklusibitateari eta *royalty*-rik gabekoa izateko zen. Oxforden barruan ikerketa zeraman Jenner Institutuko zuzendariak erantzun zien horretaz galdezka ari ziren kazetariari: "Niri dagokidanez, ez dut uste pandemia garai batean lizentzia esklusiboak izan beharko lukeenik". Laster, ordea, AstraZeneca konpainiarekin egin zuten tratua eta kontua era-

EZ DA NAHIKOA IZANGO...

Multinazionalen borondatez emango dituzten txertoekin herrialde txiroek ez dute aski edukiko ezta arriskurik handiengan ari diren profesionalentzat ere.

bat aldatu zen: esklusibitatean oinarritu da ituna eta, konpainiak dioten arren ez duela etekin eramango, ez du erakutsi ez kontratuaren xehetasunik eta ezta txertoa lortzeko ikerlanen kalkulua zehatzirik ere.

Global Justice Nowko zuzendariaren ustean, koronabirusak ematen digu aukera "resetatzeko" botikak ekoizteko sistema hori, etenaz mundu mailako patente arauak, Hego Afrikak eta Indiak eskatzen duten moduan, edo gutxienez hitzartuz *open source* (iturri irekiak) gisako itun bat koronabirusari buruzko ikerketa medikuei dagokienean. Horrelako soluzioen ganean posible genuke botikak sortu eta partitzea baita pandemiaren haragoko eritasunetarako ere. "Ospitale eta klinikak -dio Deardenek- aginte publikoak kontrolatuta egotea normaltzat jotzen baldin badugu, zergatik ez dute egon behar berdin horietan erabiltzen diren botikek? Gure osasun

ALBERT BOURLA

Pfizer konpainiako zuzendari nagusia: argi eta garbi esan dio ezetz txertoen patentea libre uzteari.

PABLO MARTINEZ MONSIVALS

zerbitzuak merkatuen esku ez uzteko bezain garrantzitsuak baldin badira, ondorioztatu behar dugu gu sendatuko gaituzten botiken ikerketa eta garapenak pakete berean joan behar duela”.

Pfizer izan zen iazko maiatzean patenterik gabeko ikerketa eta produkzio itun bat sortzeko proposamen berrioi farmaziako oligopoliotik erantzuten lehena, bere buruzagi exekutibo nagusia den Albert Bourlaren ahotik: “Garai hauetan horrelakorik aipatzea zentzurik gabea da... eta baita arriskutsua ere”. 2021ean Pfizerrek COVID-19arentzako txertoarekin 13.000 milioi dolarreko salmentak egitea espero duela jakinda, ulertzen zaio.

Lortuko ote du arrakastarik herrialde txiroek eta herri mugimenduek patenteak askatzeko daramaten kanpainak? Irakurleak ez du baikor izateko motibo handirik edukiko, ikusita pandemiaren logikak berak nola ahuldu eta askotan lurperatu ere egin dituen globalizazio neoliberalaren kontrako mugimenduak. Baina orduan... herrialde aberatsetan nola edo hala 2021ean zehar populazioaren zati oso handi bat txertatu arren ez ote du COVID-19ak kontrol barik jarraituko munduaren eremu oso zabalean?

Aberatsoi interesatzen zaigu, nonbait, mundu guztia immunizatzea. Eta hor sartzen da jokoan Bill eta Melinda Gate-

sen fundazioak txertoak unibertsalizatzeko sortutako Gavi deitutako aliantza publiko-pribatua, Munduko Merkataritza Erakundearen patente sistema ukitu gabe irtenbide bat lantzeko.

Gaviko zuzendaritzatik Rafael Vilasanjuaneke esan duenez, oker daude Ipar eta Mendebaldean beraiek txertatuz gero salbo egongo direla uste dutenak: immunitatea mundu osora hedatzen ez bada pandemia ez da amaituko, birusak erresistentziak garatuko ditu aldaera berriak sortuz. Hau jada jendeon osasun arazo izatetik iragan da mundu mailako segurtasun arazo izatera: “Pandemia geldiarazi gabe, globalizazioa ezinezkoa da”. ●

ZINKUNEGI OPTIKA

Hernani 23 · 20004 Donostia
T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

f w

Marta C. Dehesa

KULTUR ABOKATU AKTIBISTA

SEGURTASUN JURIDIKORIK GABE GAUDE SORTZAILEOK, LINBO BATEAN

Abokatu da, baina ezohikoa, kultur arloko aholkularitzan espezializaturik ari baita lanean. Aldi berean, ilustratzaile eta argazkilari ere bada. Sortzaile da, hortaz. Kultur langiletzat dauka bere burua eta, eskubideak eskas edota ezezagunak zaizkion kulturaren langile profesionalaren azalean bizi delarik, haren aldeko borroka bizi du.

 MIEL A. ELUSTONDO ZALDI ERO

Nekatuta zaudela esanez etorri zatazkit...

Gutziz akituta. Inguruan ez dut besterik ikusten, jendea nekatuta eta akituta dagoela, alegia. Kultur arloan lan egiten dugunok, berriz, nekatuta gaude fisiko-ki, eta akituta mentalki eta emozional-ki. Arrazoiak bistakoak dira eta, lehena, ziurgabetasuna da. Oso urte latza izan da, baina gure egoera latza da aspaldidanik. Era guztietako ziurgabetasuna bizi izan dugu: laborala, pertsonala, eta kulturala. Ez dakigu zer gertatuko den gure sektorean, baina uste dut, kulturari zer balio ematen dioten ikusita, amildegiaren ertz-ertzean gaudela, edo jarri gaituztela. Ez da, bakarrik, nola kudeatzen ari diren kultura, baizik gizarteak ere nola kontsideratzen duen gure lana.

Eta, bestalde, bada joera bat ahal duenak ahal duena egiteko.

Usteko nuen ahal duenak ahal duena egiten duela beti.

Ez. Nork bere aldetik joz gero, ez dago onik, galtzaile gertatuko gara denok. Kulturgileok, esan nahi dut. Gu piramidearen beheko aldean gaude, gehiago galtzeko arrisku gorrian, baina aktibismoan ari garenok ere nekatuta gaude. Ez dago erraz, ez kulturari ez inon, baina ni kulturari ari naiz, eta kultura arloan lan egiten dutenez, izan sortzaile, teknikari, liburuzain, museoko langile, biltegiko enplegatua... Kulturak profesional asko biltzen ditu, eta mugitzen du diru asko. Kulturak dirua sortzen du.

Noren sakelara doa kulturaren "diru asko" hori?

Tailerrak gidatu ohi ditut, eta betiko leloa da: "Estu eta larri bizi gara, oso prekario". Eta egia da, bada sare bat, sortzaileena, oso estu bizi direna. Sortzaile horiek sormena, talentua, denbora... eskaintzen dizkiote gizarteari beren lanaren bitartez. Kulturaren beheko estamentua osatzen dute, eta prekario bizi dira. Alabaina, Barne Produktu Gordinaz den bezainbatean, kulturak dirua mugitzen du, hainbat egiturak, enpresak eta bestelakok, dirua ibiltzen dute. Espainiako Estatuan, adibidez, BPGaren %5 kulturarena da. Eta, gogoan hartu, gure sektorean diru beltza ere ez dela arrotza. Dena dela, %5 ez da zenbaki txikia, diru inportantea baizik. Espainiako Estatuan,

Marta C. Dehesa

AMURRIO, 1976

Marta C. Dehesa Zuzenbide ikasketak egina, sindikatu bateko abokatu izan zen zenbait urtez, bere gisako kultur aholkularitza sortu zuen arte. Abokatu ezohikoa da: aktibista, sortzaile eta kultur eragile da, eta Mazoka marrazki azokaren kudeatzaile. Komunikazio grafikoa du pasio, argazkilari eta marrazkilari da, eta, ororen gaineratik, langile kontzientziaduna: "Ez alferrik naiz langile batent alaba", esan ohi duenez. Kultur arloko langileei zuzendutako preskakuntza ikastaro eta tailerrak ere gidatzen ditu, aktibismoa hauspotuz, sortzaileen batasuna errebinkatuz, konformagaitza izanez.

turismoa dute diru gehien mugitzen duen sektorea: %10.

Kulturak eragiten duen ehunekoa aintzat hartzekoa da, zuk diozunez.

Eta gogoan hartu kultur gile askoren dirua ez doala zaku horretara, zeren eta eroldak, epigrafeak eta gainerakoak ez daude eguneratuta, eta, ondorioz, sortzaileak, autonomoak, Gizarte Segurantzaren barruan epigrafe ezberdinen azpian ageri dira: batzuk, turismo barruan; beste batzuk, zerbitzuetan... Baina musikari dira, edo dantzari, edo itzultzaile, edo idazle, edo zernahi.

Barkatu etenaraztea: zu zeu zer zaitugu?

Kultur abokatua, eta kultur kudeatzailea, ilustrazio azoka bat [Mazoka] antolatzen baitut. Baina Gizarte Segurantzara joan eta "Ekitaldi kudeaketa"-ren barruan nago, eta hori Merkataritzari dagokio, eta, beraz, okerra da, nik kultura besterik ez baitut antolatzen. %5 horri buruz ari nintzen, ordea. Etorri da pandemia, eta jipioa jaso dugu denok, bai beheko estamentuan gaudenok, bai ongi bizi diren kultur eragileek ere, zeren eta batzuk bapo bizi baitira kulturaren kontura. Ez naiz artista ezagunei buruz ari, hainbat egituraz baizik, izan argitaletxeak, izan diskografikoak eta beste. Dirua hortxe dabil, sortzailearen eskuetara heldu gabe, ordea.

Argitaletxeak eta diskografikoak aipatu dituzu, baina, haiek esan dutenez, pandemia honek egoera gorrian jarri ditu.

Behar bada ez direlako beren buruei eusteko gauza. Hori beste-lako afera bat da, nola egin behar dugun lan gure, sortzaileok, eta nola egin behar duten lan argitaletxeek. Zenbait proiektu mantentzerik ez dago. Oro har, jendeak badaki proiektu bati bi urtean eutsiz gero, bidea egingo duela. Bost urtean eutsiz gero, orduan eta segurtasun handiagoa, nahiz geroago ere gerta daitezkeen katastrofeak. Gure sektoreari dagokigunez, ordea, egunean egunekoarekin bizi gara, hala txikiok, nola handiak. Ez denak, baina bai bat baino gehiago.

Zergatik gertatzen da egunean egunekoarekin bizitze hori?

Kulturgintzan ez dagoelako epe ertaineko bisiorik. Batzuk berrogeitaka liburu argitaratzen tematuta bizi dira, diru-laguntza jaso eta urtea igaro ahal izateko, ondoko urtean jokaldi berdina egiteko. Gurpil zoro hori, alegia. Baina gauza ez da horrela, argitaletxeek proiektzio handieneko liburuak argitaratu behar dituzte, bidea egingo dutenak, atzerriko hizkuntzetara itzuliko direnak. Epe motzeko bisioak ez garamatza inora. Egiaz editatu behar da. Inprimatzea eta argitaratzea ez da aski. Bisioa behar da. Bestalde, jendeak ez dio kulturari garrantzirik ematen, eta horrek ere ez du batere laguntzen.

Baina diskurtsoak besterik dio, kultura gauza premiazkoa dugula, beharrezkoa.

Bai, diskurtsoa bai, baina diskurtsoaren arabera politikarik ez da egiten, hitzetan esaten dena ez da errealitate normatibora ekartzen, eta horrela alferrik da. Badago soluziorik, jakina, baina ez da epe motzekoa. Aldiz, zer nahi dute politikariek? Argazkia. Lau urte, edo bi, justifikatzeko balioko dion irudia. Politikariak hazia ere behar du, jakinda beste batek, hemen-dik hamar edo hamabost urtera, jasoko duela uzta. Horretan ez dira saiatzen politikariak, ez kultur arduradunak.

Hobe dugu klase kontzientzia eduki; sortzaileok langile gara, eta langileok batera jokatu behar dugu, bata besteari lehia egin gabe"

Zer diozu Europatik etortzekoak diren funtsen gainean? Helduko ote dira kulturara?

Horretaz den bezainbatean, oso momentu gozoan gaude, europar agendan kultura ageri delako: proiektuak ondo egiteko garaien gaude. Bestalde, Unescoren garapen jasagarriko helburuen agendan ere bitarteko garrantzizkotzat jotzen da kultura, gizarteari emozionalki eusteko, eta, hori ez ezik, baita, adibidez, pobreziaren kontra borrokatzeko tresna izateko ere. Kultura ez da, bakarrik, ondo pasatzeko gauza. Hori ere bada, baina, ororen gaineratik, osasuna bezain inportante kontsideratu beharko genuke. Kultura, alegia. Borroka egin behar dugu gure gobernu eta administrazioek lan egin